

Synen på kvinnor med funktionsnedsättning - en historisk belysning

Recenserad bok: *Styvsystrar – synen på kvinnor med funktionsnedsättning
förr och nu*

Författare: Persson, Margareta

Förlag: Instant Book, Stockholm, 2021

Inom funktionshinderområdet utkommer då och då litteratur som behandlar frågor och perspektiv på funktionshinderspolitik, livsvillkor, socialt arbete och bemötande. Ibland presenteras också ny litteratur utifrån historisk belysning. Författaren Margareta Persson utkom för bara några år sedan med boken *Gamla synsätt spökar än – funktionshinder genom tiderna* (2018). Hon är nu aktuell med ytterligare en historisk bok som denna gång fokuserar på den historiska synen på kvinnor med funktionsnedsättning i Sverige. Boken som har titeln *Styvsystrar – synen på kvinnor med funktionsnedsättning förr och nu*, är en kritisk belysning av vår egen historia och är en mycket intressant läsning. De perspektiv som Margareta Persson presenterar för läsaren är mycket viktiga för att vi ska kunna få del av och upptäcka vår historia. Många kvinnor har blivit osynliggjorda också i historieskrivningen. Boken väcker flera angelägna frågor om historieskrivningen och hur kvinnor med funktionsnedsättningar i Sverige osynliggjorts i samhället och inte minst i medierna. Tidningar och tidskrifter inom kvinnorörelsen utgör inget undantag från detta. Jag återkommer längre fram i recensionen om osynliggöranden som tidningar och tidskrifter i Sverige varit en del av. Boken består i huvudsak av åtta kapitel: 1) Historiska tillbakablickar, 2) En ”normal” människa, 3) Synen på sexualitet, 4) Tvåsamhetens ”hustruroll”, 5) Ifrågasatta mödrar, 6) Våld mot kvinnor och barn med funktionsnedsättning, 7) Livsvillkor idag, 8) Tankar inför framtiden. Boken avslutas med en litteraturförteckning som i huvudsak innehåller referenser på svenska språket. Det finns också ett person-index i slutet av boken som gör det lätt för läsaren att hitta i framställningen.

Det är en välskriven bok där författaren beskriver skillnader mellan hur män och kvinnor med olika funktionsnedsättningar har behandlats i samhället ur ett historiskt perspektiv. I boken problematiseras livsvillkor och situationen för personer med olika funktionsnedsättningar särskilt för döva kvinnor och män samt för personer med intellektuella funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa och rörelsehinder. Författaren berättar i boken om utsatthet som drabbat människor sedan slutet av 1800-talet fram till vår egen samtid. Men det är framför allt olikheterna mellan män och kvinnor som boken behandlar. Kvinnor med funktionsnedsättningar har varit (och är fortfarande) utsatta för osynliggöranden, förtryck och diskriminering i samhället. Det gäller samtliga livsområden. Margareta Persson beskriver i sin bok hur kvinnorna därmed blir utsatt för ett

dubbelt förtryck och utanförskap. Hon beskriver hur kvinnorörelsen i Sverige har förhållit sig till sina systrar med funktionsnedsättningar. Genom att läsa och analysera tidningar och tidskrifter sedan 1800-talet till vår samtid och hur olika röster har beskrivit och förhållit sig till kvinnor med funktionsnedsättningar konstaterar Margareta Persson att det inte fanns någon trygghet i syskonskapet. Rådande normer om manligt och kvinnligt i samhället har påverkat livsvillkor och livet för kvinnor med olika funktionsnedsättningar på skilda vis. I boken beskrivs hur tidningar och tidskrifter i sin egen rapportering ibland varit inkluderande medan vid andra tillfällen varit nedvärderande och osynliggjort kvinnorna. Författaren menar att kvinnorörelsen fortfarande inte har gjort upp med sin historia. Margareta Persson skriver: ”Människor som ansågs mindervärldiga skulle på sikt rensas bort ur folkstocken, de som bara låg samhället till last och ändå hade meningslösa liv. Så lät tongångarna från höger till vänster och med kvinnorörelsen i täten. Tvångssteriliseringar och internering på anstalter hörde till den här bilden” (s.18 i Persson, 2021). I inledningen av boken ger hon en introduktion av genusordningen och beskriver begrepp som genusordning, könsmaktordning och könstmaktssystem. Det är viktiga begrepp för att kunna förstå både de strukturer och processer som är uppkomsten till och befäster ojämställdheten. Författaren inleder också boken med att beskriva och problematisera klassamhället historiskt och i vår samtid. Det står klart att den person som föds med en funktionsnedsättning exempelvis får lägre inkomster och blir fattigare. Begränsningar och inskränkningar i människans frihet i olika livsområden som till exempel dåliga och tillgängliga arbetsmiljöer, sämre boendemiljöer och trångboddhet men även ohälsosamma levnadsvanor är något som drabbar många personer med funktionsnedsättningar.

Margareta Persson menar att kvinnorörelsen haft ett kluvet förhållande till kvinnor med olika funktionsnedsättningar genom att ibland se dem som medsystrar medan de i andra situationer har osynliggjort dem. Osynliggörandet har ett tydligt pris vilket framgår tydligt i boken. Författaren skriver: ”När villkoren för kvinnor och män med funktionsnedsättning inte uppmärksammas, så är det ett osynliggörande. Följden har blivit att andra grupper har kunnat stärka sina positioner och få det bättre, samtidigt som villkoren för kvinnor och män med funktionsnedsättning inte förbättrats på samma sätt” (s.25 i Persson, 2021). Det är intressant att läsa boken då den ger flera nya intressanta historiska ingångar på hur en författare och forskare kan använda sig av mediematerial nämligen äldre tidningar och tidskrifter. Författaren har gått igenom äldre nummer av tidskrifterna Morgonbris, Hertha och Tidevarvet. Historiskt har tidningar och tidskrifter inom kvinnorörelsen rapporterat utifrån olika diskurser. Det finns flera äldre artiklar som beskriver rashygien och synen på människor som ”mindervärldiga och högkvalitativa människor”. Författaren skriver: ”De grupper i

det svenska samhället som var aktiva mot nazismen och antisemitismen, som kvinnorörelsen, kunde samtidigt driva opinion för att vissa människor med olika funktionsnedsättningar hade mindre värde än andra, att de bara låg samhället till last och att de hade meningslösa liv. Har kvinnorörelsen någonsin ransakat det synsättet? Jag tror inte det” (s.35 i Persson, 2021). De två diskurser som förekommer i rapporteringen enligt författaren handlar om att ”vissa människor bara var bördor och mindervärdiga och den andra om att människor som har funktionsnedsättningar måste få det bättre”. Det finns flera förklaringar till olika synsätt till exempel i början av 1900-talet. Ett sådant synsätt handlar om att kvinnorörelsens agerande kan förklaras av att de ville motverka och förhindra att kvinnor och barn skulle lida. I början av 1900-talet fanns kvinnor med funktionsnedsättningar inte med som jämbördiga systrar i kvinnorörelsens tidningar. Under 1950- och 1970-talen skriver inte kvinnotidningarna längre om mindervärdiga människor. En förklaring till detta kan vara hur FN:s konvention om alla människors lika värde hade introducerats år 1948. I boken får läsaren också möta beskrivningar och problematiseringar av rapporteringen under 1990-talet i tidningarna Morgonbris, Hertha, Vi Kvinnor/Vi Män, Kvinnobulletinen och Bang. Författaren konstaterar att tidningarna inte rapporterat något om till exempel LSS-reformen och införandet av personliga assistenter år 1994. Boken innehåller förutom beskrivningar och problematiserar av historiska skeenden även avsnitt om författarens egna reflektioner. Dessa är samlade under en separat rubrik vilket underlättar för läsaren om vad som är beskrivningar, analys och reflektioner i framställningen. Margareta Persson reflekterar i boken om att vem som skriver (skribenten som aktör) kan ha påverkat i vilken utsträckning som funktionshinderperspektiv finns med i artikeltexten. Hon skriver: ”Tidningarna är inte bara en reflex av tidsandan eller sina medlemmar, enskilda skribenter påverkar också” (s.44 i Persson, 2021). Den här boken kan läsas av alla som är intresserade av funktionshinder, historia och hur förtryck och utanförskap uppstår och vidmakthålls i samhället. Efter att ha läst boken är det min uppfattning att författaren lyckats mycket väl med att beskriva okända sidor i historien. Detta är en bok som är fylld av lärande och reflektioner som är viktiga för alla att ta del av.

Jörgen Lundahl

Docent i socialt arbete, institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet och docent i trafikmedicin vid institutionen för kirurgisk och perioperativ vetenskap, Umeå universitet.

E-post: Jorgen.Lundahl@socwork.gu.se och Jorgen.Lundahl@umu.se